

სამართლის სოციოლოგია

ფილიპ სელჩნიკი

ინგლისურიდან თარგმნა სოფიკო მეტრეველმა*

სოციოლოგიური თვალსაზრისით, იურიდიულ ცნებებთან და მოძღვრებასთან ურთიერთობის იდეა ბუნდოვნად იყო ცნობილი სოციოლოგიური და იურიდიული მკვლევრების სულ მცირე ორი თაობისთვის. ამ ქვეყანაში სოციოლოგიური იურისპრუდენციის აღმავლობამ მიაღწია საკმაოდ სწრაფ და ზოგად გამარჯვებას, რასაც ხელი შეუწყო პრაგმატულმა ტემპერამენტმა, მოუთმენ-ლობამ აბსტრაქციონიზმთან ერთად და სწრაფმა სოციალურმა ცვლილებებმა. ამ გამარჯვებას, როგორც ასეთი, საერთო არა აქვს რეალურ სოციოლოგიურ კვლევებთან; ის, ასევე, არ ასახავს დარგის კონკრეტულ ცნებებსა და კონსოლიდირებულ დარგის ცოდნას.

რა თქმა უნდა, იურიდიული მეცნიერების ავტონომია კვლავ მნიშვნელოვან მხარდაჭერას ჰპოვებს. სხვაგვარად არც შეიძლება იყოს, თუ გავითვალისწინებთ ტექნიკურ ხასიათსა და მრავალი იურიდიული ცნების რთულ განვითარებას, სამართლებრივი ისტორიის თავისებურებებს, პროფესიული სიამაყის სიდრმესა და სამართლის სკოლების შედარებით იზოლირებულობას. მაგრამ მთავარი ფაქტი, ჩემი აზრით, ისაა, რომ ამერიკაში იურიდიული მეცნიერება ღიაა ახალი იდეებისა და გავლენებისთვის. რა თქმა უნდა, ამ ფაქტმა ინტელექტუალური საფუძველი ჩაუყარა სოციოლოგიურ მიდგომებს. დღეს აღარაა საჭირო კანონისა და საზოგადოების ზოგადი ურთიერთდამოკიდებულების არგუმენტი-რება ან დაჟინებით მოთხოვნა, რომ სამართლებრივი

* დოქტორანტი, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასისტენტი, აკადემიური კვლევის დაგეგმვისა და განვითარების მენეჯერი.
<http://orcid.org/0000-0001-8480-2024>

წესები შემოწმდეს პრაქტიკული ეფექტით. ამ დემონსტრაციებმა აჩვენა მცირე რამ, რომ კანონი ემსახურება სოციალურ ინტერესებს და ეს ინტერესები, თავის მხრივ, ასახავს საზოგადოების ცვალებად სტრუქტურას. შეიძლება ისიც კი იყოს, რომ სამართლებრივი რეალიზმი, იურიდიული პოზიტივიზმი და სოციოლოგიური იურის-პრუდენცია ერთიანად მარტივად იქნა მიღებული და მნიშვნელოვან მომენტში ძირითადად პრობლემამ ნაკლები შეფასება და შემფოთება მიიღო მათგან. ამ საკითხს მე კვლავ მივუბრუნდები.

სამართლის სოციოლოგია შეიძლება მივიჩნიოთ, როგორც სოციალური ცხოვრების ბუნებრივი ელემენტების შესახებ ჩვენი ცოდნის მოწესრიგების მცდელობა და ამ ცოდნის გადატანა შეგნებულად შენარჩუნებულ სისტემაზე, რომელიც ეფუძნება განსაკუთრებულ მიზნებსა და იდეებს. ამგვარი გაგებით, სამართლის სოციოლოგია მიჰყვება ინდუსტრიული სოციოლოგიის, პოლიტიკური სოციოლოგიისა და განათლების სოციოლოგიის მოდელებს. გარკვეული წინასწარმეტყველური შეთანხმებით, ჩვენ შეგვიძლია ამ ყველა ძალისხმევაში გამოვავლინოთ განვითარების სამი ძირითადი ეტაპი.

პრიმიტიული, იგივე მისიონერული, ეტაპია საკომუნიკაციო პერსპექტივა, აქამდე იზოლირებულ არეალში ძირითადი და საკმაოდ ზოგადი ჭეშმარიტების დაფასება, როგორცაა ჯგუფური წევრობის მნიშვნელობა ინდივიდუალური ქცევისთვის. ეს ადრეული ეტაპი პერსონალურად მოიცავს ყოველდღიურ გამოცდილებასთან დაკავშირებულ თეორიულ მსჯელობასა და ანალიზს. შეიძლება, ასევე, ჩატარდეს კვლევა, მაგრამ ის, რაც არსებობს, უფრო დამაჯერებელია ფუნქციურად, უფრო ღირებული საგანმანათლებლო ეფექტისთვის, ვიდრე სხვა დანარჩენი. სამართალში ასეთი დამაჯერებელი კვლევა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი არ ყოფილა, ნაწილობრივ იმის გამო, თუ რა როლი ითამაშა ფაქტობრივად მართულმა სასამართლო გადაწყვეტილებებმა და იმ ადა-

მიანების ნაშრომებმა, რომელთაც იურიდიულ საქმეებში მდიდარი გამოცდილება აქვთ. მიუხედავად იმისა, რომ ამ სფეროში თეორიული კუთხით უმეტესი ნაწილი ევროპელი სოციოლოგების მიერ გაკეთდა, ელემენტარული, არცთუ ისე დახვეწილი სოციოლოგიური პერსპექტივები დიდწილად შესრულებულია ამერიკული იურიდიული მეცნიერების მიერ, რომელზეც გავლენა მოახდინა ევროპულმა აზროვნებამ და ზოგიერთმა შესაბამისმა სააკადემიკო სასამართლოს მოსამართლემ.

მეორე ეტაპი მიეკუთვნება სოციოლოგიის ოსტატს. ეს არის ძალების მოზღვაების პერიოდი, რომელიც აღინიშნება ინტელექტუალური თვითდაჯერებულობით, დეტალებისადმი გულმოდგინებით და სამსახურის ძლიერი სურვილით. ამ ეტაპზე სოციოლოგი უფრო მეტს ეძებს, ვიდრე ზოგად საკომუნიკაციო პერსპექტივას. მას სურს შეისწავლოს ტერიტორია სიღრმისეულად, დაეხმაროს პრობლემის მოგვარებაში და ახდენს საკმაოდ სპეციფიკური სოციოლოგიური ტექნიკისა და იდეების თავმოყრას. არაერთი ნიშანია იმისა, რომ სამართლის სოციოლოგია განვითარებას ამ ეტაპზე იწყებს.

მესამე ეტაპი, როგორც მე ამას წარმოვიდგენ, არის ჭეშმარიტი ინტელექტუალური ავტონომია და სიმწიფე. ეს ეტაპი დგება მაშინ, როდესაც სოციოლოგი სცილდება (უარყოფის გარეშე) ტექნიკოსის ან ინჟინრის როლს და თავად მიმართავს იმ კონკრეტული ადამიანური საქმიანობის მიზნებსა და პრინციპებს, რომლებიც მან შესასწავლად აირჩია. ის ხელახლა ასაბუთებს იმ მორალურ იმპულსს, რამაც აჩვენა სოციოლოგიური ინტერესი და პირველი ეტაპი. მაგრამ მესამე ეტაპი უფრო მაღალი, უფრო დახვეწილი დონისაა, ვიდრე პირველი, რადგან მეორე ეტაპზე კრიტიკული ანალიზისთვის საფუძველი შეიქმნა.

აქვე შემიძლია შევზღუდო რამდენიმე შენიშვნა, რომელიც ეხება მოახლოებულ მეორე ეტაპსა და კიდევ უფრო მოკლე იურიდიული სოციოლოგიის განვითარების განხილვას მესამე ეტაპზე. ამ

საკითხებზე გადასვლამდე უნდა აღვნიშნო ერთი ძირითადი პუნქტი. ფართო გაგებით, არ არსებობს სოციოლოგიური გამოძიების სამართლებრივი განვითარების საჭიროებებისადმი მიმართების პრობლემა. სოციოლოგიას შეუძლია ყველაზე მეტი წვლილი შეიტანოს სამართალში თავისი საკუთარ სფეროზე ზრუნვით. ჭეშმარიტად კარგი ცოდნა ადამიანის ძირითადი ურთიერთობებისა და ინსტიტუტების შესახებ, აუცილებლად იპოვის გზას იურიდიულ დოქტრინაში. სიმართლე ისეა დაფუძნებული კეთილგონიერებაზე, რომ არცერთ განათლებულ ადამიანს არ შეუძლია უარი თქვას მასზე, არ სჭირდება ურთიერთობის სპეციალური საშუალებები განათლების ჩვეულებრივი არხის მიღმა. კარგად უნდა გვახსოვდეს, რომ კანონი აბსტრაქტულია, თუმცა მისი გადაწყვეტილების მიმღები ინსტიტუტები კონკრეტულ და პრაქტიკულ სამყაროს ეხება. დიდხანს არ შეიძლება უარყოთ ამ სამყაროს შესახებ ძირითადი ჭეშმარიტების აღიარება. უფრო მეტიც, იურიდიული წყობა ფართო მასშტაბით ღრმავდება და ეხება საზოგადოების უფრო და უფრო მეტ ელემენტს. ეს ნიშნავს, რომ სოციოლოგიურ კვლევას, რომელიც მიმართულია საზოგადოების მნიშვნელოვან მახასიათებლებსა და მათში არსებულ ცვლილებებზე, ავტომა-ტურად ექნება იურიდიული აქტუალობა. ეს დამოკიდებულება, რა თქმა უნდა, სცილდება შიშველ აღწერილობას. იგი მოიცავს კანონისადმი მგრძობიარე იმ ღირებულებებს, რომლებიც ახალი გარემოებებით ჩვენს ინსტიტუტებს შეცვლის.

თუ ეს მართალია, თუ სოციოლოგები მარტო საკუთარ საქმეს ითვალისწინებენ, რატომაა განსაკუთრებული დამოკიდებულება სამართლის სოციოლოგიის მიმართ? ალბათ ყველაზე აშკარა პასუხი არის ის, რომ იურიდიული ანალიზისთვის ორმხრივ კომუნიკაციას შეუძლია სოციოლოგიური კვლევისგან უფრო სწრაფი და პირდაპირი სარგებელი მიიღოს. მაგრამ ამ კომუნიკაციის დაწყებისთანავე ვხედავთ, რომ რეალური პრობლემა და რეალური შე-

სადღებლობა გამომდინარეობს ჩვენი ცოდნის არასრული და საცდელი ხასიათისგან. ძალიან ცოტაა შეუსაბამობა სოციოლოგიურ ჭეშმარიტებასთან. უმეტესობა, რაც ვიცით, არის სავარაუდო, არა მხოლოდ იმ გაგებით, რომ ყველა სამეცნიერო დასკვნა ნავარაუდებია, არამედ იმ გაგებით, რომ ბევრ სასიცოცხლო სფეროში ჩვენი კვლევა ჯერ კიდევ პრიმიტიული და პიონერული ხასიათისაა. ამასთან, იურიდიული მეცნიერება დაინტერესებულია ამ საქმით და სწორედ იმიტომ, რომ ეს არ არის ადამიანისა და საზოგადოების ძველი სურათების გამოწვევა ან გამოცდილების შესაფასებლად ახალი სახელმძღვანელოების შეთავაზება. ამასთან, ამგვარი ცოდნის აღქმა პირდაპირ არ ხდება, ის უნდა შემოწმდეს იურიდიული ინტერესის მქონე სპეციფიკურ სფეროში, მან უნდა გაუძლოს პრაქტიკოსი ადვოკატის კრიტიკას, მსგავსი ტიპის კომუნიკაცია არ შეიძლება განხორციელდეს ეფექტურად, თუ სოციოლოგიური კვლევა უშუალოდ იურიდიულ პრობლემას ეხება.

მაგრამ სამართლის სოციოლოგიას აქვს დამატებითი და უფრო ღრმა საფუძველი, ვიდრე კონკრეტული სოციოლოგიური ცოდნის კავშირი არალეგალურ მოვლენებთან. კანონი თავისთავად სოციალური ფენომენია, სოციალური კონტროლის მნიშვნელოვანი ორგანო. თავისთავად კანონის, როგორც ბუნებრივი წესრიგის ნაწილის, შესწავლა სოციოლოგიისთვის ძალიან საინტერესო საქმეა. ამ თვალსაზრისით, სამართლის სოციოლოგიას შეუძლია ხელი შეუწყოს როგორც საზოგადოების მეცნიერების, ისე სამართლის პრაქტიკოსთათვის ცოდნის გაღრმავებას. იმაში, რომ ცოდნა და ზნეობრივი განვითარება ასეთ მჭიდრო კავშირშია, სოციოლოგიის დიდი ღვაწლი დევს. ეს არის სამართლის სოციოლოგიის მესამე, ყველაზე მოწინავე ეტაპის გამორჩეული საკითხი.

II. ნაწილი და მისი პრობლემები

სამართლის სოციოლოგიის მეორე ეტაპზე, როგორც უკვე მოგახსენეთ, მთავარი ძალისხმევა იურიდიული დოქტრინისა და იურიდიული ინსტიტუტების კონკრეტულ პრობლემასთან მიმართებით სოციოლოგიური ანალიზის გამოყენებაა. სოციოლოგიის მხრიდან კანონისადმი ინტერესის გადაჭარბება სტიმულირებულია გლობალიზაციის სხვადასხვა საკითხთან. ალბათ, ყველაზე მნიშვნელოვანია სოციოლოგთა შორის თავდაჯერებულობის ამალეება – დარგის უნარის ნდობა, გარკვეულ სფეროებზე ახალი ნიშის შექმნა და პრაქტიკული პრობლემის მოგვარებაში დახმარება. კიდევ ერთი სტიმული არის კვლევის მეთოდების დამუშავება და დახვეწა, რაც მოიცავს არა მხოლოდ სტატისტიკურ დახვეწილო-ბას, არამედ კვლევისთვის დამახასიათებელი სოციალური ფაქტორების იდენტიფიცირებას. ეს ნიშნავს, რომ ემპირიულობის ერთ-ერთი ნიშანი არის აქტიური მომსახურების ხელმისაწვდომობა, რომელიც მზად არის, შექმნას დიდი და სწრაფად ორგანიზებული კვლევითი ოპერაციები.

სამართლისადმი ინტერესი, ასევე, წახალისებულია ადმინისტრაციის სოციოლოგიის ახალი ინტერესებიდან გამომდინარე. ამ კვლევებმა კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი ძველ პრობლემებს, როგორცაა, ფორმალური სისტემის ურთიერთქმედება სოციალურ კონტროლზე და ადამიანთა და ჯგუფთა სპონტანური ქცევის საკითხები. ზოგიერთმა ჩვენგანმა, ვინც ამ სფეროში მუშაობდა, აღმოაჩინა, რომ ფორმალური ორგანიზაციების შესწავლისას ჩვენ იურიდიულ სისტემებსაც ვსწავლობთ. ნათელია, რომ ის, რასაც ჩვენ ვსწავლობდით ფორმალური წესების, ფუნქციების, ავტორი-ტეტისა და თანხმობის ურთიერთდამოკიდებულებისა და მსგავსი საკითხების შესახებ, ნამდვილად არ აღმოჩნდა ახალი სამართლის სოციოლოგიის პერსპექტივისთვის. ასევე, მტკივნეულად ჩანს, რომ ზოგი სოციოლოგი მიდრეკილია, გაიმეოროს წარსულის შეცდომები, ზედმეტად ხაზს უსვამს არაფორმალურობასა და

სპონტანურობას და ამცირებს სამართლებრივი წესრიგის მნიშვნელობას, რაც თავისებურ პრობლემებს იწვევს.

საბოლოოდ, ბოლო წლებში აღმოჩენილია ჩვეულებასა და სამართალს შორის ურთიერთობის ახალი მიდგომა, დღეს ჩვენ კანონს უფრო შემოქმედებით უწყებად მივიჩნევთ, ვიდრე ადრე სოციოლოგები ფიქრობდნენ. ეს ახალი პერსპექტივა მეტწილად სტიმულირებულია და შენარჩუნებულია უახლესი ისტორიის მიერ რასობრივი ურთიერთობების სფეროში, განსაკუთრებით უმაღლესი სასამართლოს მიერ კანონების თანაბარი დაცვის საკონსტიტუციო კონცეფციის გაფართოებით.

ეს განვითარება გვპირდება ახალ და ნაყოფიერ პერიოდს კვლევებისა და ანალიზის კუთხით. მაგრამ ყურადღება უნდა გავამახვილოთ იმ დამახასიათებელ გზებზე, რომლითაც სოციოლოგები ხვდებიან ამ სფეროში. ალბათ, ამაზე უნდა ვისაუბროთ, როგორც ცდუნებებზე, მით უფრო, რომ აღვნიშნოთ შესაძლო რისკები და საფრთხეები.

აშკარა ცდუნებაა (თუმცა, ასევე, შესაძლებლობა), შესთავაზოს კვლევის ტექნიკა, როგორც სოციოლოგის თავისებური წვლილი. ტექნიკურად, რა თქმა უნდა, ვგულისხმობ კვლევისა და ექსპერიმენტული კვლევების ინსტრუმენტსა და არა უფრო გავრცელებული ისტორიული და რეპორტაჟულ მონაცემთა შეგროვებას, რაც სოციოლოგიის კლასიკის მთავარი საიმედო დასაყრდენი გახდა. ჩემთვის აშკარაა, რომ რაოდენობრივ კვლევას შესწევს უნარი და მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს სამართლის სოციოლოგიაში.

მაგრამ სერიოზულ რისკს იწვევს და არ უნდა გამოვრიცხოთ. თუ ხაზს ვუსვამთ ტექნიკას, გარდაუვლად ვქმნით პროექტებს, რომლებიც თანმიმდევრულია ხელთ არსებული უნარ-ჩვევების მიმართ. რა თქმა უნდა, ასეთ პროექტებს ხშირად აქვთ საბაზრო ღირებულება იმიტომ, რომ ისინი გვამძლევენ ინფორმაციას, რომელიც, როგორც ჩანს, კლიენტისთვის არის დაუყოვნებლივ

პრაქტიკულად გამოყენებადი. ამასთან, გამოცდილებით ვიცით, რომ ტექნიკურად სტიმულირებული კვლევა იშვიათად ხელმძღვანელობს მნიშვნელოვანი თეორიული საზრუნავით, ან თუნდაც თავად კლიენტთან დაკავშირებული გრძელვადიანი პერსპექტივით. ნაფიც მსაჯულთა შესწავლისას მცირე ჯგუფის თეორიის გამოყენების მცდელობა შეიძლება გამონაკლისი ჩანდეს, მაგრამ სინამდვილეში ეს ასე არ არის. მცირე ჯგუფების შესწავლა, გარკვეული პირველი პრინციპების მიღმა, არის სოციოლოგიის ერთ-ერთი უფრო სუსტად განვითარებული სფერო; თუ ეს ნამუშევარი წინა პლანზე გადავა სამართლის სოციოლოგიაში, იგი ნაკლებად იქნება მისთვის სასურველი ცოდნის და მეტად იქნება საინტერესო შესაძლებლობა. გამოიყენოს დახვეწილი კვლევის ტექნიკა.

კიდევ ერთი მიდგომა გულისხმობს მსგავს რისკს, თუმცა ის ასევე იწყება ძლიერი პოზიციიდან. აქ უფრო ხაზს ვუსვამთ სოციოლოგიური იდეების კაპიტალს, ვიდრე კვლევის მეთოდების ხელმისაწვდომობას. გეგმის შემუშავება ამ სოციოლოგიური არსე-ნალის შესაქმნელად, რათა იურიდიულ სფეროში განსაკუთრებულ პრობლემებს შუქი მოჰფინოს, იქნება ეს დოქტრინა თუ ინსტიტუციური ფუნქციონირება, ეს არის მიდგომა, რომელსაც ლეონარდ ბარუმი და მე მივიღებდით, თუკი ახალ თავს დავამატებდით სამართლის სოციოლოგიის მეორე ნაწილში, ჩვენ შესავალ სახელმძღვანელოში. კარგი იქნება შევისწავლოთ არაერთი სოციოლოგიური ფენომენის გავლენა იურიდიულ დოქტრინებსა და ინსტიტუტებზე, მათ შორის, სოციალიზაციაზე, ღირებულებათა სისტემებზე, სტრატეგიკაციაზე, კოლექტიურ ქცევასა და დემოგრაფიულ ტენდენციებზე. მაგრამ ამ პედაგოგიური მიდგომის მთავარი მიზანია, სტუდენტზე შთაბეჭდილება მოახდინოს სოციოლოგიური კონცეფციებისა და პრინციპების ძალით, ის არ არის შემოთავაზებული, როგორც ავტორის კვლევაზე ორიენტირებული ორგანიზაციის ან შემსწავლელი დარგის შემცველი ორგანიზაცია. ჩვენ არ შეგვიძლია, განურჩევლად ყველა სოციოლოგიური

იდეა გამოვიყენოთ იურიდიულ კვლევასთან მიმართებით; უნდა გვეკონდეს იმ ვარაუდის თეორიული საფუძველი, რომ ზოგიერთი ცნება სხვა საკითხთან მიმართებით უფრო მნიშვნელოვანი იქნება.

სოციოლოგიის ყოვლისმომცველი ხასიათის გულგრილი დაფასება ხელს უწყობს ინტელექტუალურად დაბალი დონის კვლევას, ორი მიზეზის გამო. ერთი მხრივ, არსებობს ბუნებრივი ტენდენცია, აირჩიო ის სოციოლოგიური ცნებები და ფაქტორები, რომელთა მოგვარებაც ყველაზე ადვილია, რამდენადაც ეს ყველა სოციოლოგიაა, თუ არ არსებობს თეორიული საფუძველი უფრო რთული პრობლემის ასარჩევად, ეს გამოსავალი საკმაოდ პატივსაცემად გამოიყურება. მიუხედავად ამისა, წმინდა შედეგი შეიძლება იყოს საკმაოდ ტრივიალური ხასიათის ფაქტების შეგროვება. მეორე მხრივ, ამ გულგრილობის შედეგი შეიძლება გამოწვეულ იქნეს კლიენტის დაუყოვნებელი ინტერესის შესაბამისად პრობლემის არჩევაში.

ამ მიდგომის ალტერნატივა უფრო რთულია. იგი გულისხმობს ორმაგ ინტელექტუალურ ვალდებულებას, სოციოლოგიაში ყველაზე დიდ თეორიულ შემოთავაზებას და პრობლემას, რომელიც ნამდვილად მნიშვნელოვანია თავად სამართლებრივი წესრიგისთვის. სოციოლოგიაში, მკვეთრად განსაზღვრული არეალი, რომელსაც „სოციალურ ორგანიზაციას“ ვუწოდებთ, მასტიმულირებელი უკიდურესი შესაძლებლობის ნაშთია. ამ სფეროში ვცდილობთ განვსაზღვროთ საზოგადოების სხვადასხვა ტიპის არსებითი მახასიათებლები, განვსაზღვროთ სხვადასხვა ტიპის საკვანძო ადამიანური ურთიერთობები, რომლებიც სოციალურ წესრიგს აძლევს გამორჩეულ თვისებებს, აღმოვაჩინოთ, თუ როგორ კავშირში არიან ძირითადი ჯგუფები და რა შედეგი მოაქვს ამას. ამავდროულად, ამ პრობლემების მოგვარება ყველაზე რთულია და ხშირად თავს ვარიდებთ.

სამართლებრივი თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანი პრობლემები ასევე გულისხმობს აქცენტს სოციალური ორგანიზაციის კვლე-

ვებზე. მაგალითად, რა არის კანონის, როგორც სოციალური კონტროლის ინსტრუმენტის, საზღვრები? რა შესაძლებლობები აქვთ სასამართლოებს, როგორც ვიცნობთ მათ და როგორები შეიძლება იყვნენ? რამდენად აქვს საზოგადოებას ამ სისტემების არსებობის მოთხოვნილება? როსკო პაუნდმა ამ პრობლემებზე აქცენტი თაობების წინ გააკეთა და რამდენიმე ვერსია შემო-გვთავაზა.¹ ეს იმ სახის პრობლემაა, რომელსაც მრავალი გზით შეიძლება მივუდგეთ, მაგრამ ის აუცილებლად მოითხოვს ფართო თეორიულ ცოდნასა და აქცენტს სოციალურ საჭიროებებსა და ინსტიტუციურ შესაძლებლობებზე. ამრიგად, იურიდიულ სისტე-მებზე მოთხოვნების შეფასება დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა ხდება ძირითად ჯგუფებს შიგნით და მათ შორის ურთიერთობებში. შეუძლია თუ არა თანამედროვე ეკონომიკურ ინსტიტუტებს დამოუკიდებლად დაიცვან თავიანთი წევრები თვითნებური მოპყრობისა და თავისუფლების არასათანადო შეზღუდვისგან, დამოკიდებულია მონაწილეობის ბუნებასა და შიდა კონტროლის დინამიკაზე. ამ საკითხებზე სოციოლოგიური პასუხი გარდაუვლად აისახება სასამართლოების როლზე. როგორც ლეგალური, ისე არა-ლეგალური ინსტიტუტების პოტენციური მიღწევები და მოწყვლადობა სოციოლოგიური კვლევის სათანადო და გადაუდებელი საკითხია.

საინტერესო პარადოქსია, რომ ორგანიზაციის სოციოლოგიის თეორიები მოიცავს, როგორც ყველაზე კარგად დაფუძნებულ, ასევე, ყველაზე საეჭვო სოციოლოგიურ თეორიებს. მაგრამ ეს ნამდვილად არაა უცნაური. ცხადია, რომ სოციალური ცვლი-ლებების ფართო მოდელის განსაზღვრის მცდელობა საფრთხეს უქმნის სპეკულაციურ ზედმეტ განზოგადებას. მეორე მხრივ, თუ ფართო თეორია დამკვიდრდება, ეს იმიტომ ხდება, რომ იგი დასტურს ჰპოვებს მრავალ დონესა და მრავალფეროვან კონ-ტექსტში. ამრიგად, სოციოლოგიამ გამოავლინა თანამედროვე

¹ Pound, *The Limits of Effective Legal Action*, 27 INT'L J. ETHICS 150 (1917).

ინდუსტრიული საზოგადოების ზოგიერთი ძირითადი მახასიათებელი, მათ შორის, ორგანიზაციის ბიუროკრატიული ფორმების დომინირება. ამ თეორიის მონახაზი კარგად არის შემუშავებული და მრავალი კონკრეტული დასკვნა შემუშავებული და დატესტილია. დარწმუნებული ვარ, რომ ნებისმიერ ძალისხმევას, საფუძველი ჩაუყაროს იურიდიულ დოქტრინას სოციალური მეცნიერების ცოდნაზე დაყრდნობით, უნდა შევხედოთ, როგორც სოციალური წყობილების წარმოშობის შესახებ თეორიებს და გავანალიზოთ, თუ რა მიმართულებით მიდის. უფრო მეტიც, განვითარების ასეთ მოდელებს, სავარაუდოდ, რაიმე მნიშვნელოვანი სათქმელი აქვთ თავად კანონის ევოლუციაზე.

არსებობს სამწუხარო ტენდენცია, რომ სოციალური მეცნიერების ცოდნა კვლევის კონკრეტული ნაწილის დასკვნების ექვივალენტურად განიხილონ. ეჭვი არ მეპარება, რომ ყველა განზოგადება უნდა ემყარებოდეს კონკრეტულ ემპირიულ კვლევებს და ლოგიკურად გადამწყვეტი ექსპერიმენტის შესაძლებლობა ყოველთვის არსებობს. მაგრამ დასაბუთებული ზოგადი ცოდნა არის მრავალფეროვანი მუშაობის, ანალიტიკური და ემპირიული ნაშრომების რთული შედეგი, თითოეული არაპირდაპირი გზით ემყარება ზოგად თეორიას. ეს ნიშნავს, რომ ჩვენ თავი უნდა ავარიდოთ სოციოლოგიის, როგორც შეზღუდული გამოკითხვის ან ექსპერიმენტის სპეციფიკის წარმოჩინების ცდუნებას, რადგან რომელიმე მათგანი შეიძლება იყოს დაუცველი, ხოლო ძირითადი განზოგადება მტკიცედ რჩება. სოციალურ მეცნიერთა შორის ზოგადი შეთანხმება სეგრეგაციის მავნე მოქმედებებთან დაკავშირებით, ფაქტობრივად, ემყარება არა ფერადკანიანებისა და თეთრკანიანების სპეციფიკურ კვლევებს, არამედ პიროვნების თეორიასა და საკმაოდ მრავალფეროვან ემპირიულ მუშაობას. ჩვენი საკუთარი დასკვნების დასაცავად საჭიროა გავიხსენოთ ელემენტარული თეორია.

მნიშვნელოვანია, აქცენტი გაკეთდეს ფართო თეორიულ პრობლემებზე, მაგალითად, როგორცაა, სოციალური ორგანიზაციის ტენდენციების ინტერპრეტაცია და კულტურული სისტემების შესწავლა, არ ვგულისხმობ იმას, რომ სოციოლოგიურ კლასიკაში ფართოდაა გავრცელებული სპეკულაციური და ისტორიული წერის მანერა. ამის საწინააღმდეგოდ, განვითარების ამ შუა ეტაპისთვის დამახასიათებელია, რომ კვლევა მკვეთრად უნდა იყოს ორიენტირებული და სიღრმისეულად იკვლიოს შეზღუდული პრობლემები. მინდა ხაზგასმით ავლნიშნო, რომ ამ ნაშრომმა ხელი უნდა შეუწყოს და ხანგრძლივი წვლილი შეიტანოს ჩვენი დაგროვებული ცოდნისა და თეორიული საზრუნავის გამოვლენასა და წარმოჩინებას.

ალბათ, მე შემძლია ყველაზე კარგად მოკლედ და გასაგებად გამოვხატო კვლევის პერსპექტივა, რომელიც მხედველობაში მაქვს და მოკლედ აღვწერე ჩემს მიმდინარე პროექტში.² ეს არის თანამედროვე ინდუსტრიაში სათანადო პროცესებისა და სამუშაო უფლებების შესწავლა. ნება მოეცით, ერთი სიტყვა ვთქვა სწავლების ინტელექტუალურ ორიენტაციასა და ფონზე, შემდეგ კი – პროცედურებზე. ჩემი ინტერესი დაიწყო თავდაპირველად სოციალური წყაროებისა და სამართლებრივი დინამიკის მიმართ. ბიუროკრატის თეორიიდან ვიცოდი, რომ დასაქმების მხრივ მნიშვნელოვანი ცვლილებები იყო მოსალოდნელი სამეწარმეო ფორმებიდან მენეჯერულ საწარმოში გადასვლასთან დაკავშირებით. ამავე თეორიით გამოითქვა ჰიპოთეზა, რომ ორგანიზაციის შიგნით წესრიგის დამყარება უნდა ხდებოდეს კანონის უზენაესობით, იგი, ასევე, ითვალისწინებს, რომ პროფკავშირის მიერ წარმოქმნილი ძალაუფლების ბალანსი არ შენარჩუნდება როგორც ძალაუფლების უბრალო მოწყობა, არამედ გახდება რაციონალიზებული იური-

² მხარს უჭერს სოციალური მეცნიერებების კვლევის საბჭო ფაკულტეტის კვლევითი სტიპენდიის საშუალებით, და ინდუსტრიული ურთიერთობების ინსტიტუტი, კალიფორნიის უნივერსიტეტში, ბერკლიში. ეს ნამუშევარი მიმდინარეობს ჰოვარდ ვოლმერთან და პატრიკ მაკგლივისთან თანამშრომლობით.

დიული სისტემის ნაწილი, თანამშრომლების უფლებებსა და მოვალეობებთან დაკავშირებული კონსენსუსის საფუძველი. ამ ჰიპოთეზების შესახებ, რასაც ერჩილი კერძო ინსტიტუტების შიდა წესრიგს უწოდებდა, ასევე, ჩნდება კითხვა: შეიძლება თუ არა ფორმალური იურიდიული წესრიგით არ მოხდეს ტრადიციული დოქტრინის გარღვევა დამსაქმებლის დასაქმებულთან ურთიერთობებსა და სამუშაო ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ჩვენ ვხედავთ კვაზისამართლებრივ განვითარებას კერძო მმართველობის ფორმაში და ჩნდება კითხვა – რა მნიშვნელობა აქვს ამას „ოფიციალური“ იურიდიული დოქტრინისთვის. აქ კვლავ კანონის კომპეტენციის პრობლემა და მასზე კანონიერი მოთხოვნების პრობლემა მწვავე ფორმით წარ-მოიქმნება.

სოციალური ორგანიზაციის გათვალისწინებით, მკითხველი შენიშნავს, რომ ეს პარამეტრი ყურადღებას ამახვილებს კონკრეტული ურთიერთობების არსებით მახასიათებლებზე, დიდ სამრეწველო ფირმაში დასაქმების მნიშვნელობაზე. ამავე დროს, იგი ხედავს ამ ურთიერთობას საწარმოს სოციალურ სტრუქტურაში განხორციელებული ცვლილებების ფონზე. ასევე, ძირითადი ურთიერთობების ნიშნში – ორგანიზაციული შრომა და მენეჯმენტი გამოიკვლია კონკრეტული ჰიპოთეზის გათვალისწინებით მათი ურთიერთქმედების შედეგთან მიმართებით. ამ შედეგს მე ვხედავ, როგორც შემოქმედებით მოძრაობას ძალაუფლებიდან სამართლიანობისკენ, შეშინებულის საკუთარ თავზე მუშაობას სამართლიანობისა და კანონიერი სისტემისკენ სწრაფვით.

ამ იდეების სხვადასხვა გზით შესწავლა და გამოცდა ხდება. მენეჯერული თვითშეზღუდვის პერსპექტივა განიხილება პერსონალის თანამედროვე მენეჯმენტის დოქტრინისა და პრაქტიკის ინტენსიური შესწავლით, ინტერვიუების საფუძველზე, აგრეთვე მართვასთან დაკავშირებული ლიტერატურის მიმოხილვით. შრომითი საარბიტრაჟო ხელშეკრულებების დეტალური შესწავლა გვიჩვენებს, რომ აუცილებელია წარმოიშვას შრომის კოდექსი

თვითნებური ქმედებებისგან დასაქმებულთა დასაცავად. ამ კოდექსის შემუშავებისას კოლექტიური მოლაპარაკებების ხელშეკრულება განიხილება არა როგორც საბოლოო სიტყვა, არამედ როგორც იურიდიული ევოლუციის სატრანსპორტო საშუალება, რომელიც ქმნის სამართლიანობის გრძნობის წარმოქმნის პირობებს, ისევე როგორც მექანიზმს მისი მნიშვნელობის დაზუსტების მიზნით. ჩვენ, ასევე, ვაწარმოებთ თანამშრომლების მოლოდინებისა და რწმენების გამოკითხვას სამსახურთან დაკავშირებულ უფლებებთან და თვითნებური მოპყრობისგან დაცვის მექანიზმებთან დაკავშირებით. მენეჯმენტის პოლიტიკის და სუბიექტური მოლოდინების კორელაციური კვლევები ორგანიზაციული ბუნების გათვალისწინებით ხელს შეუწყობს ცნობადობას, თუ რა მოლოდინებია კანონიერი და საფუძველს შეუქმნის იურიდიული უფლებების ცოდნის განვითარებას.

ამ კვლევებში ჩემი მიზანია, შეძლებისდაგვარად, ჩვენი ფართო ჰიპოთეზები კანონისა და სოციალური ორგანიზაციის დამახასიათებელ ქცევათა დონეზე, კონკრეტული არჩევანისა და სპეციფიკური დამოკიდებულებების დონეზე გადავიტანოთ. ამრიგად, ზემოთაღნიშნულმა პროექტმა შესაძლოა გამოიწვიოს საჩივრების მექანიზმების შესწავლა, როგორც დასაქმებულების, ისე მენეჯმენტის წარმომადგენლების მიმართ. შემოწმდეს ჰიპოთეზა, რომ არსებობს შესამჩნევი და დამაჯერებელი ზეწოლა, რომელიც შეცვლის უნივერსალური არჩევანის კრიტერიუმებს. ასევე, გეტყვით იმას, თუ როგორ იმოქმედებს სამართლებრივი ცვლილებები შუამავლობით და სამუშაოს შენარჩუნებაზე ორიენტირებული პრობლემის გადაჭრის მიდგომით.

ჩემი უპირველესი საზრუნავია, რომ იურიდიულმა სოციოლოგიამ ამ შუა ეტაპზე უნდა შეასრულოს თავისი შესაძლებლობების მაქსიმუმი. მე ამას გავაკეთებ და გირჩევთ მხოლოდ მაშინ, თუ ის ნამდვილად გახდის სოციოლოგიურ თეორიას კანონის შესახებ ჰიპოთეზების შექმნის წყაროს. თუ ეს მოხდა, დარწმუნებული ვარ,

ფილიპ სელჩნიკი

რომ განხილული პრობლემები იქნება მნიშვნელოვანი იურისპრუდენციის თვალსაზრისით.

ეს მეორე ეტაპი სწორედ რომ ხაზს უსვამს სოციოლოგიის ღვაწლს. მაგრამ ჩვენ ასევე ვიშველიებთ მას, როდესაც ვხედავთ, რომ იურიდიულ პრობლემებს ჩვენი აღქმის შეზღუდვები ახდენს. თუ დიდი ხნით ადრე ვერ აღმოვაჩინებთ, რომ საჭიროა ახალი ფუნდამენტური კვლევა – მაგალითად, პიროვნების მთლიანობის მნიშვნელობაზე, მაშინ იურიდიული დოქტრინის ვარაუდები უნდა გამოვცადოთ. მაგრამ მე ვისურვებდი, რომ ჩვენი ძირითადი გაგება დაუპირისპირდეს, შემდეგ კი შეზღუდოს ჩვენი ჰიპოთეზები, როდესაც ისინი მხოლოდ და მხოლოდ ფაქტების დამდგენები გახდებიან.

როგორც არ უნდა იყოს ამ ეტაპზე სირთულეები, ისინი არ შეიცავს პრობლემებთან და ფილოსოფიურ ასპექტებთან ბრძოლის აუცილებლობის საბოლოო განსაზღვრებას. ძალიან დიდი სამუშაო შეიძლება განხორციელდეს, თუნდაც თეორიული შინაარსის კუთხით, ზედმეტი ფიქრის გარეშე, თავად კანონის ბუნებასა და სამართლიანობაზე. ამ ეტაპზე, ჩვენ შეგვიძლია მივიღოთ პოზიტიური სამართლის სამუშაო კონცეფციები და ჩვენი მუშაობის უმეტესი ნაწილი შეიძლება დავინახოთ, როგორც საქმე სამართლებრივი ცვლილებების სოციალურ წყაროებთან. ამ პრაქტიკული თვალსაზრისით, ჩვენ შეგვიძლია ხელი შევუწყოთ ინტელექტუალური ენერგიების გათავისუფლებას.

II ნაწილი და მისი პრობლემები

როდესაც ჩვენ განვითარების უფრო მოწინავე ეტაპზე მივდივართ, იურიდიული ფილოსოფიის ყველა კლასიკური პრობლემა კვლავ ჩნდება. ამ ეტაპზე ჩვენ მზად უნდა ვიყოთ, შევისწავლოთ თავად კანონიერების მნიშვნელობა, შევაფასოთ მისი მორალური ავტორიტეტი და განვსაზღვროთ სოციალური მეცნი-

ერებების როლი სამართლიანობის საფუძველზე დაფუძნებული საზოგადოების შექმნის საქმეში.

ამ საკითხების განხილვისას, ძირითადი ფაქტორია მოტივის როლი სამართლებრივ წყობილებაში. სამართლიანობა, როგორც ვიცით, ემყარება სუვერენული ნებისა და ობიექტური მიზეზების ერთობლიობას. მოტივი ავტორიტეტული იდეალია, ხოლო გონიერება – გარდაუვალი შემოქმედებითი იურიდიული როლის მატარებელი. ჩვენ ამას ვხედავთ არა მხოლოდ საფუძვლიანი სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების იდეასა და პრაქტიკაში, არამედ იურიდიულ მეცნიერების მიერ წარმოებული კრიტიკული ლიტერატურის დიდ რაოდენობაში. როგორც არ უნდა იყოს ადვოკატის ვალდებულება იურიდიულ პოზიტივიზმთან მიმართებით, იმ რწმენის შესახებ, რომ კანონი არის ის, რასაც კანონმდებლები და სასამართლოები ადგენენ და ასრულებენ, არსებობს მინიმუმ პიროვ-ნული აღიარება, რომ ყველა კანონი არ არის ერთსა და იმავე დონეზე. ზოგიერთი კანონი არის დაბალი იერარქიის, რადგან ის შეიცავს თვითნებური სუვერენული ნების არასწორ განზრახვას. ეს განსაკუთრებით ეხება მოსამართლის მიერ შექმნილ კანონს, მაგრამ კანონმდებლების მიერ ასევე იქმნება დაბალი იერარქიის კანონი. დაბალი იერარქიის კანონი გამოიხატება მოსამართლეთა განკარგულებაში, რომ ვიწრო განმარტება მიანიჭონ წესდებას, რომელიც ამოდის საერთო კანონის პრინციპებიდან და იმ სიმარტივიდან, რომლითაც ხდება სასამართლო დასკვნების მოდიფიცირება და შეცვლა. მე ვფიქრობ, რომ კანონიერების ხარისხი და მასში არსებული გრადაცია, მომავალში სამართლის სოციოლოგიის უპირველესი საგანი იქნება, როგორც ეს წარსულში იყო. უფრო მეტიც, ამ ნაშრომში უნდა გამოვიკვლიოთ კავშირი გონიერებასა და სოციალურ კონსენსუსს შორის, რადგან ვერ ვიქნებით კმაყოფილი იმ ვარაუდით, რომ საზოგადოების განწყობა კანონთან მიმართებით ძირითადად ირაციონალურია.

იმის გამო, რომ მოტივი არის იურიდიულად ძალმოსილი, ერუდიციას აქვს კანონის პირდაპირი მნიშვნელობა, ამ შემთხვევაში ეს არის სამართლის სოციოლოგიის განმასხვავებელი სხვა დარგებისგან. ეს მიუთითებს სასამართლო განხილვების სტატიებისა და იურიდიული ტრაქტატების განსაკუთრებულ როლზე, რომლითაც სასამართლომ უფლებამოსილება მიიღო. ეს ნამუშევრები, ჩვეულებრივ, მოიცავს სამართლის დოქტრინის მნიშვნელოვან კრიტიკას, მაგრამ მას შეუძლია ახალი უფლებების წარმოჩინება. სამართლის კრებულზე მუშაობა ამ ასპექტს განსაკუთრებულ სტატუსს ანიჭებს, მაგრამ არ არსებობს ფუნდამენტური განსხვავება იურიდიულად აქტუალურ სოციოლოგიურ სწავლებასა და კანონის მიმოხილვაში ნაპოვნ ანალიტიკური ნაშრომების სახეობებს შორის. ნებისმიერ შემთხვევაში, ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა გამოკვლევა, იურიდიულ დასაბუთებას არ შეუძლია მიიღოს მეცნიერულად დასაბუთებული დასკვნის უფლებამოსილება ადამიანისა და მისი ინსტიტუტების ბუნებასთან დაკავშირებით. ამიტომ, გარდაუვალია, სოციოლოგიასა და ყველა სხვა საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განვითარებაში მონაწილეობა არ მიიღოს იურიდიულმა წესრიგმა. ეს საფუძვლად უდევს იმას, თუ რატომ არის იურიდიული ერუდიცია და სამართლის სოციოლოგია ორიენტირებული იმოქმედოს კანონის წინაშე, კანონის დაცვით, და შესაბამისად, სასამართლო ქცევით, ვიდრე დაწერილი თავდაპირველი კანონმდებლობით. მართალია, იურიდიულ სწავლებაში გარკვეულ-წილად მეტი ყურადღება ექცევა კანონმდებლობას, რაც ასახავს საკანონმდებლო პროცესის დიდ ზრდას. ასევე მართალია, რომ წესდების ინტერპრეტაცია დიდ როლს თამაშობს სასამართლო პროცესში. მაგრამ ეს ასეა და ასეც დარჩება, რომ იურიდიული ანალიტიკოსებისთვის კანონის ძირითადი წვდომა არის სასამართლო სისტემა. სამართლის სოციოლოგიისთვის უფრო მნიშვნელოვანია, რომ იურიდიული დოქტრინა არის საერთო სამართლის მნიშვნე-

ლოვანი ნაწილი, მაგრამ კანონმდებლობაში გაცილებით ნაკლები მნიშვნელობა აქვს.

გონივრულ როლზე ზრუნვამ უნდა მოუტანოს გარკვეული არალოიალურობა იმ რეალობას, რომელიც ცნობილი გახდა სამართლებრივი რეალიზმის სახელით. ადამიანის ქცევა არის თვით-შეზღუდვებისა და იმპულსების, იდეალიზმისა და საკუთარი თავის ინტერესების ძალიან დახვეწილი ნაზავი, ქცევა, რომელსაც ხელმძღვანელობს გრძელვადიანი ხედვა და ქცევა, რომელიც გამოწვეულია ყოველდღიური ზეწოლებით. ჩვენ არ შეგვიძლია მივიღოთ უფრო მეტი, ვიდრე აფორიზმი, რომ კანონი არის ის, რაც მოსამართლეებმა თქვეს. სიტყვასიტყვით რომ ვთქვათ, ეს არა-ფერს წყვეტს, რადგან თუ თანმიმდევრულობა გვხვდება სასამართლოს აუცილებელი კომპონენტების დაცვა, მაშინ კანონის ყველა არაპოზიტივიზმის ინტერპრეტაცია ჯერ კიდევ ხელმისაწვდომი და მათ მიერ წამოჭრილი პრობლემები ჩვენთვის ცნობილია.

მოტივის იდეა მოიაზრებს, რომ პოზიტიური სამართლის კრიტიკის სამი პრინციპი არსებობს. როგორც ლონ ფულერმა აღნიშნა,³ „ცოცხალი“ კანონის კრიტიკის პრინციპებიც არსებობს. საბოლოო გაგებით ცოტა რამ მიიღწევა პოზიტიური კანონისა და ნორმატიული ქცევის მიღმა. ჩვენ უნდა გავითვალისწინოთ ის საფუძვლები, რომლებიც განარჩევენ ადამიანურ ნორმებს და მათ შორის კანონის სანქციებს. თანამედროვე ნატურალისტური პერსპექტივა შეიძლება სასურველი იყოს, იმისდა მიუხედავად, რომ ჯერ კიდევ გადაუჭრელი კითხვაა, შეიძლება თუ არა ნორმატიული წესრიგის ობიექტური საფუძვლის აღმოჩენა, – და მიუხედავად პოზიტივიზმისა და პრაგმატიზმის შორის არსებული დიდი განსხვავებისა, გავლენას ახდენს კანონით გონივრულ იდეალზე, სუბიექტური კომპონენტის მიმართ დაკავშირებულ შეფასებასა და ნების როლის განსჯაზე. რაც არ უნდა ფილო-სოფიური იყოს, უნდა გაგრძელდეს სოციალური ნატურალიზმის საფუძველზე

³ Fuller, American Legal Realism, 82 U.PAL.REV. 40 (1934).

ფილიპ სელჩნიკი

დაფუძნებული კრიტიკის პრინციპების ძიება. გონივრულ მოტივებსა და პიროვნების ბუნებაზე დაფუძნებული კანონი ადამიანს უწოდებს თავის შესაძლებლობას, მაგრამ ხედავს ამ შესაძლებლობებს, როგორც მეცნიერების იდენტიფიცირებას. გონივრულ მოტივებსა და პიროვნების ბუნებაზე დაფუძნებული კანონი განსაზღვრავს ადამიანის სულის სისუსტეებს, როგორცაა სიამაყე, აპათია და თვითგადარჩენა და მუშაობს მათ შესანარჩუნებლად. ბუნებრივი წესრიგი, რომელიც ადამიანს ეხება, პოტენციალისა და დაუცველობის კომპაქტურია და ჩვენი გრძელვადიანი ამოცანაა ვნახოთ, თუ როგორ მუშაობენ ადამიანის ეს მახასიათებლები თავად სოციალური სისტემის სტრუქტურასა და დინამიკაში.

SOCIOLOGY OF LAW

Philip Selznick

Translated by Sophiko Metreveli*

Abstract: In this article Selznick developed the sociological imagination as a pointedly moral imagination, a vision of social science guided by moral philosophy, what Selznick himself called humanist science. This is a philosophy informed by the perpetual entwining of human potential with human frailty. It makes the analyst sensitive to how ends are always interlinked with means, and how cherished ideals are inflected with an often-discouraging social reality. Only a morally subtle sociology can capture the moral ambivalence of human experience, the "recalcitrance of people, practices, and institutions, the precariousness of the finest ideals, the complexity and delicacy of attempts at institutional transformation, the ease with which fine motives are refracted in unexpected directions". Our means are sometimes tyrannical, our institutional goals, often displaced. And "not only are our tools recalcitrant; so too are we ourselves". Yet Selznick's scholarship consistently betrays a humble optimism: humble on the basis of hard, empirical realism about social institutions and their human environments, yet quietly optimistic because aware of the abiding potential, in humans and their institutional creations, for social progress.

Selznick think, at the level of analysis, by rejecting such determinism; and at the level of political action, with methods of taming power with power, by dividing it into factions, say, or decentralizing it. The moral point: the virtue of an organization's membership by itself is never enough for realizing normatively good outcomes; the hands even of good people need to be bound by rules.

* Ph.D. Candidate, Assistant, Manager for Planning and Development of Academic Research at Sulkhan-Saba Orbeliani University.
<http://orcid.org/0000-0001-8480-2024>

ფილიპ სელჩნიკი

Key words: Sociology of Law, Social Organization, Crime, Law, Social Control, Social Organization.